

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

**ТЕРНОПІЛЬ – ТНЕУ
2017**

Тема 1. Поняття та основні категорії економічної безпеки

1. Поняття та мета економічної безпеки
2. Об'єкт, предмет та суб'єкти економічної безпеки
3. Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки
4. Загрози економічній безпеці та джерела їх виникнення
5. Ризики як фактори, що несуть загрози економічній безпеці підприємства, та управління ними

1. Поняття та мета економічної безпеки

Поняття економічної безпеки підприємства можна розглядати з кількох позицій. З позиції різних агентів ринку, що взаємодіють з підприємством (споживачів, суміжників, податкових, кредитних органів і та ін.), оцінка має дати відповідь на запитання щодо надійності підприємства як партнера в економічних відносинах і доцільності продовження цих відносин. У цьому разі можна визначити, що економічна безпека підприємства є комплексним відображенням ступеня надійності підприємства як партнера у виробничих, фінансових, комерційних та інших економічних відносинах за певний проміжок часу.

З позиції самого підприємства оцінка економічної безпеки полягає у визначенні рівня захищеності його потенціалу (виробничо-технічного, фінансового, соціального та ін.) і тенденцій його зміни. При цьому під економічною безпекою підприємства слід розуміти захищеність його потенціалу (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво та фахівці зможуть уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки певних негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Отже, економічна безпека – це стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її оргструктури і статусу, а також перешкодам у досягненні мети розвитку. Її можна окреслити як стан підприємства в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію економічних інтересів.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає у тому, щоб гарантувати його стабільне й максимально ефективне функціонування тепер та високий потенціал розвитку в майбутньому.

2. Об'єкт, предмет та суб'єкти економічної безпеки

Об'єкт і суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки підприємництва тісно взаємопов'язані. Об'єктом системи виступає стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності в поточний і перспективний періоди. Конкретними ж об'єктами захисту виступають ресурси: фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові. Суб'єкт системи гарантування економічної безпеки підприємництва має складніший характер, оскільки його діяльність зумовлюється не тільки особливостями і характеристиками об'єкта, а й специфічними умовами зовнішнього середовища суб'єкта підприємницької діяльності. Виходячи з цього, можна виділити дві групи суб'єктів, що гарантують економічну безпеку підприємництва: зовнішні і внутрішні.

До зовнішніх суб'єктів належать органи законодавчої, виконавчої і судової влади, покликані гарантувати безпеку всіх без винятку законослухняних учасників підприємницьких відносин, причому діяльність цих органів не можуть контролювати самі підприємці. Ці органи формують законодавчу основу функціонування і захисту підприємницької діяльності в різних її аспектах і забезпечують її виконання.

До внутрішніх суб'єктів належать особи, що безпосередньо здійснюють діяльність із захисту економічної безпеки певного суб'єкта підприємництва.

Суб'єктами можуть виступати: працівники власної служби безпеки фірми (підприємства) та запрошені працівники із спеціалізованих фірм, що надають послуги із захисту підприємницької діяльності.

3. Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки

Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва, а саме:

1. Безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва.
2. Стабільний попит на продукцію – чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному розвитку виробництва.
3. Надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної сировини і матеріалів.
4. Зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт.
5. Державне економічне регулювання діяльності підприємства.
6. Надійний захист комерційної таємниці.
7. Компетентність керівництва підприємства.

4. Загрози економічній безпеці та джерела їх виникнення

Загрози економічній безпеці – це дія дестабілізуючих природних факторів і/або суб'єктивних, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації.

Види загроз економічній безпеці підприємства: *за місцем виникнення*: внутрішні; зовнішні;

за природою виникнення: політичні; кримінальні; конкурентні; контрагентні;

за ймовірністю виникнення: явні; приховані; за наслідками: загальні; локальні;

за відношенням до людської діяльності: об'єктивні (зумовлені стихійними природними явищами: землетруси, повені тощо); суб'єктивні (зумовлені діяльністю людини);

за об'єктами посягань: інформація; матеріальні і нематеріальні активи; персонал; ділова репутація;

за можливістю прогнозування: прогнозовані; непрогнозовані; за ймовірністю настання: катастрофічні; значні; незначні; за сферами виникнення: економічні; фізичні; психологічно-інформаційні.

У сфері бізнесу постійно існують потенційні та реальні загрози з боку суб'єктів протиправних дій.

5. Ризики як фактори, що несуть загрози економічній безпеці підприємства, та управління ними

Ризик – це фінансова категорія. Тому на ступінь і величину ризику можна впливати через фінансовий механізм. Основою ризик-менеджменту є цілеспрямований пошук і організація роботи зі зниження ступеня ризику, мистецтво отримання і збільшення доходу в невизначеній господарській ситуації. Кінцева мета ризик-менеджменту відповідає цільовій функції підприємництва – отримання найбільшого прибутку при оптимальному, прийнятному для підприємця співвідношенні прибутку та ризику.

Ризик-менеджмент є системою управління ризиком і фінансовими стосунками, що виникають у процесі цього управління. Під стратегією управління розуміються напрям і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Стратегія дозволяє сконцентрувати зусилля на оптимальних варіантах рішення, відкинувши решту всіх варіантів. Після досягнення

поставленої мети стратегія як напрям припиняє своє існування. Нові цілі визначають характер нової стратегії.

Тема 2. Організація та функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства

1. Зміст, структура та завдання обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства.
2. Об'єкти обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання.
3. Методи бухгалтерського обліку й економічного аналізу.
4. Технологія формування обліково-аналітичного забезпечення.

1. Зміст, структура та завдання обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства

Під обліково-аналітичним забезпеченням системи економічної безпеки підприємства слід розуміти процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень, направлених на забезпечення захисту фінансових і економічних інтересів підприємств на всіх рівнях від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення формується при тісній взаємодії підсистем бухгалтерського обліку й економічного аналізу.

Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” визначає *бухгалтерський облік як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.*

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» всі юридичні особи незалежно від форм власності повинні вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність. Мета ведення

бухгалтерського обліку є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

2. Об'єкти обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання

Об'єктами обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання є:

1. Первинна облікова інформація формується на основі первинних документів. *Первинні документи* – це письмові свідчення, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення (наприклад, прибуткові та видаткові касові ордери, накладні на здачу продукції на склад). Від якості оформлення документів значною мірою залежить повнота і достовірність показників обліку і звітності.

2) Поточна облікова інформація формується на основі відповідної обробки інформації, яку містять первинні документи, тобто відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, визначення оборотів і підсумків за кожним із рахунків.

3. Результативна облікова інформація формується внаслідок складання звітності, яка завершує поточний облік у системі рахунків і повністю зумовлена його даними.

4. Результативна економічна інформація – інформація, отримана внаслідок аналізування облікової інформації, узагальненій у звітності, яка попередньо формується за допомогою всіх інших елементів методу бухгалтерського обліку для одержання аналітичної (економічної) інформації, необхідної для управління і контролю.

3. Методи бухгалтерського обліку й економічного аналізу

Метод бухгалтерського обліку – це система способів, що забезпечують суцільне, безперервне і взаємопов'язане відображення і узагальнення у грошовій оцінці об'єктів обліку для контролю за збереженням господарських засобів і забезпечення інформацією, необхідною для управління.

Бухгалтерський облік як невід'ємна частина системи народногосподарського обліку ґрунтується на наукових основах – діалектичному методі й економічній теорії. Науковий зміст методу бухгалтерського обліку визначається підходом до явищ господарської діяльності підприємств, розгляду всіх засобів і процесів у безперервному їх русі і розвитку, єдності, взаємозв'язку і взаємозумовленості. Разом з тим, бухгалтерський облік має свої, *властиві тільки йому способи дослідження*, що зумовлені особливостями його предмета, тобто об'єктів, що відображаються і контролюються, а також завдань і вимог, що ставляться до обліку.

Основними способами (або елементами) методу бухгалтерського обліку є:

- документація й інвентаризація;
- оцінка і калькуляція;
- система рахунків і подвійний запис;
- баланс та інші форми звітності.

4. Технологія формування обліково-аналітичного забезпечення

Зростання вимог до кількісних і якісних характеристик інформаційної бази управління економічною безпекою спонукають до перегляду кваліфікаційних характеристик працівників обліково-аналітичних та економічних служб підприємства. Ці фактори впливають на процес формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Для того, щоб обліково-аналітичне забезпечення повною мірою

забезпечувало інформаційні потреби системи економічної безпеки підприємства, варто приділити особливу увагу процесу його формування. Формування обліково-аналітичного забезпечення системи ЕБП слід розглядати

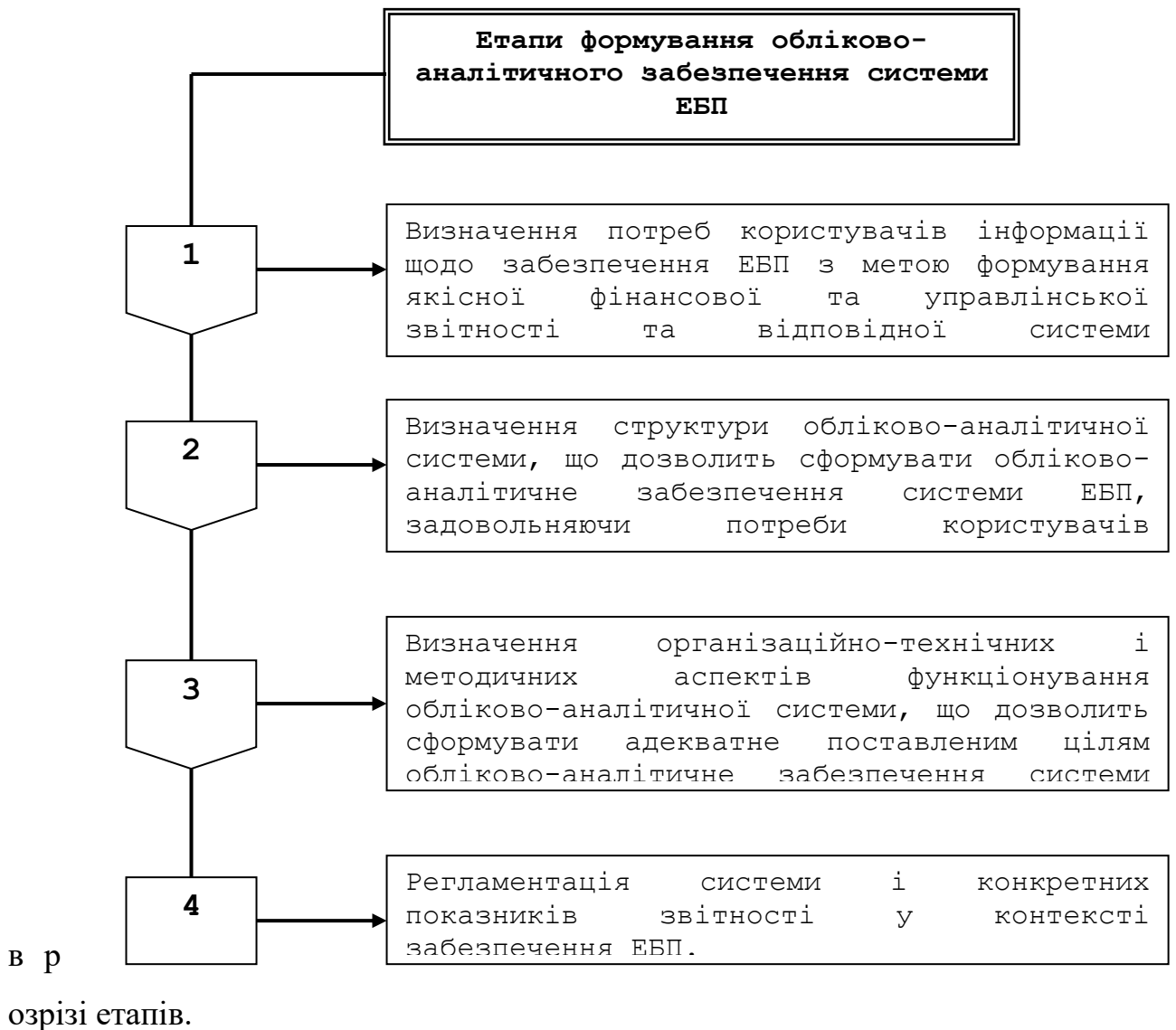

Рис. 1. Етапи формування обліково-аналітичного забезпечення системи ЕБП

Отже, обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль в функціонуванні підприємства, тому формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення має велике значення у досягненні високого рівня економічної безпеки господарюючого суб'єкта. З огляду на зазначене, даний

процес повинен базуватися на облікових та аналітичних принципах в межах чотирьох виділених етапів.

Тема 3. Обліково-аналітична інформація в системі економічної безпеки підприємства

1. Обліково-аналітична інформація у забезпеченні економічної безпеки підприємства.

2. Ризики облікової інформації при забезпеченні економічної безпеки підприємства.

3. Захист облікової інформації у контексті гарантування економічної безпеки підприємства.

Література: 3, 4, 16, 28, 37, 38.

1. Обліково-аналітична інформація у забезпеченні економічної безпеки підприємства

Під обліково-аналітичною інформацією слід розуміти інформацію, яка утворюється в бухгалтерському обліку (в тому числі й аналітична поряд із синтетичною) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу. При цьому аналітичною є облікова інформація після опрацювання її економічним аналізом. Очевидним є те, що складова «облікова» включає всю інформацію бухгалтерського обліку, в тому числі як аналітичного, так і синтетичного характеру. Складова «аналітична» має два основних значення:

– з однієї сторони, аналітична інформація є частиною облікової інформаційної сукупності, яка відповідає вимозі аналітичності (при цьому аналітичні облікові показники є підмножиною множини облікових показників);

– з іншої – аналітична інформація представляє собою вид економічної інформації, отриманої із облікової інформації в результаті дій функцій управління: аналізу і синтезу.

Важливим моментом формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення ЕБП є постановка питання з точки зору корисності, некорисності та шкідливості інформації. Всю обліково-аналітичну інформацію, яка є на

підприємстві, можна поділити на два види: та, яка передбачена для використання у внутрішньому середовищі і та, яка буде направлена для зовнішнього використання.

2. Ризики обліково-аналітичної інформації при забезпеченні економічної безпеки підприємства

Формування обліково-аналітичної інформації, як і будь-якої інформації, підлягає невизначеності, пов'язаної з зовнішніми факторами, які впливають на всі господарські операції, та внутрішніми факторами, які виникають безпосередньо в системах обліку й аналізу та впливають на показники фінансової та управлінської звітності, результати їх аналізу та як наслідок, – на прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення ЕБП.

Отож, можна виокремити ризики обліково-аналітичної інформації, які впливають на ефективність діяльності підприємства та забезпечення його економічної безпеки.

Варто зазначити, що **ризики** необхідно аналізувати і виявляти з декількох сторін:

- з позиції державного регулювання (більш повно враховувати і регулювати норми, аналізувати вибір владою інструментів регулювання, визначати ефективність цілей регулювання);

- з позиції статистичного спостереження (своєчасно доповнювати документи, що регламентують статистичний облік і обробку даних, використовувати достовірні статистичні дані для об'єктивної оцінки економічного розвитку);

- з позиції суб'єкта господарювання (управляти ризиками доцільно і з фінансової сторони, і з урахуванням соціальної складової діяльності господарюючого суб'єкта.

При забезпеченні ЕБП ризики можна поділити на:

1) ризики, які виникають у системі бухгалтерського обліку (бухгалтерські (інформаційні) ризики), а саме:

- ризики, властиві системі бухгалтерського обліку;
- ризики, пов'язані з інформаційним забезпеченням процесу управління;

2) підприємницькі ризики, інформація про які певною мірою відображена в обліку і розкрита в фінансовій звітності.

3. Захист обліково-аналітичної інформації у контексті гарантування економічної безпеки підприємства

Під захистом обліково-аналітичної інформації розуміється стан захищеності інформації та підтримання її інфраструктури (комп'ютерів, ліній зв'язку, систем електроживлення і т.п.) від випадкових або навмисних впливів природного або штучного характеру, що можуть призвести нанесення шкоди власникам або користувачам цієї інформації.

Інформаційна безпека обліково-аналітичних даних передбачає:

- надійність роботи комп'ютера;
- збереження цінних облікових та аналітичних даних;
- захист обліково-аналітичної інформації від внесення до неї змін неуповноваженими особами;
- збереження документованих обліково-аналітичних відомостей в електронному зв'язку.

До об'єктів інформаційної безпеки в обліку й аналізі відносяться:

- інформаційні ресурси, що містять відомості, віднесені до комерційної таємниці, та конфіденційну інформацію, представлену у вигляді баз обліково-аналітичних даних;
- засоби і системи інформатизації – технічні засоби, що використовуються в інформаційних процесах (засоби обчислювальної та організаційної техніки, інформативні та фізичні поля комп'ютерів, загальносистемне і прикладне програмне забезпечення, в цілому автоматизовані системи облікових і аналітичних даних підприємств).

Загроза обліково-аналітичній інформації полягає в потенційно можливих діях, які за допомогою впливу на компоненти обліково-аналітичної системи можуть призвести до нанесення шкоди власникам інформаційних ресурсів або користувачам системи.

Тема 4. Сучасні методики обліку та їхнє використання при забезпеченні економічної безпеки господарської діяльності

1. Методика та організація обліку активів і пасивів підприємства.
2. Методика та організація обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в системі економічної безпеки підприємства.
3. Методика та організація обліку доходів підприємства.
4. Методика та організація обліку фінансових результатів підприємства.

1. Методика та організація обліку активів і пасивів підприємства

Активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Активи будь-якого підприємства в бух. обліку поділяються на необоротні активи й оборотні активи (запаси, кошти, розрахунки, інші активи).

Необоротними є активи, що тривалий час утримуються підприємством з певною метою. До їхнього складу відносять основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні матеріальні активи, капітальні інвестиції тощо.

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби визначені в П(С)БО 7 «Основні засоби».

Одиницею обліку основних засобів є окремий об'єкт. Окремим об'єктом основних засобів є:

- закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього;

- конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій;

- відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки у складі комплексу, а не самостійно;

- незавершені капітальні інвестиції;

- інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством.

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Значну частку оборотних активів на підприємствах складають запаси.

2. Методика та організація обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в системі економічної безпеки підприємства

За П(С)БО 16 «Витрати» *витратами* звітного періоду визнаються або зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Основні терміни згідно з П(С)БО 16:

✓ *елемент витрат* – сукупність економічно однорідних витрат;

✓ *непрямі (опосередковані) витрати* – витрати, які неможливо віднести безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом;

✓ *нормальна потужність* – очікуваний середній обсяг діяльності, який може бути досягнутий за умови звичайної діяльності підприємства протягом декількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого

обслуговування виробництва.

До витрат, що виникають у зв'язку зі зменшенням активів, відносять:

- ✓ списання матеріалів у виробництво, для ремонту основних засобів, на адміністративні цілі;
- ✓ нарахування зносу (амортизації);
- ✓ списання основних засобів, МШП, нематеріальних активів та інших необоротних активів, що стали непридатними і не використовуються;
- ✓ втрати від знецінення запасів;
- ✓ недостачі запасів (сировини, матеріалів, товарів, готової продукції тощо);
- ✓ нарахування резерву сумнівних боргів або списання дебіторської заборгованості, яка не може бути погашена;
- ✓ добровільні внески;
- ✓ визнані економічні санкції (штрафи, пені сплачені).

Витратами, що збільшують зобов'язання, є нарахування:

- ✓ заробітної плати, податків, зборів, обов'язкових платежів;
- ✓ відрахувань на обов'язкове і добровільне страхування;
- ✓ транспортних витрат;
- ✓ оренди, комунальних послуг, витрат зв'язку, послуг з реклами;
- ✓ послуг сторонніх організацій (аудиторських, консультаційних, юридичних, медичних, тощо);
- ✓ інші нарахування витрат, пов'язаних зі збільшенням зобов'язань.

Для обліку витрат, що виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з виробництвом або реалізацією основної продукції (товарів) та послуг, використовують рахунок 97 «Інші витрати» до якого відкривають субрахунки за видами таких витрат.

3. Методика та організація обліку доходів підприємства

Дохід є надходженням економічних вигод, які виникають у результаті

діяльності підприємства у вигляді виручки від реалізації продукції (товарів, послуг), гонорарів, відсотків, дивідендів тощо.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Не визнаються доходами такі надходження від інших осіб:

1. Сума податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів.

2. Сума надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо.

3. Сума попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг).

4. Сума авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг).

5. Сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором.

6. Надходження, що належать іншим особам.

7. Надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;

- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Дохід не визнається, якщо здійснюється обмін продукцією (товарами, роботами, послугами та іншими активами), які є подібними за призначенням та мають однакову справедливую вартість.

Дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається, виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції.

4. Методика та організація обліку фінансових результатів підприємства

Кінцевий результат виробничо-комерційних операцій будь-якого підприємства характеризується фінансовим результатом господарської діяльності – прибутком. Можливий і негативний результат – збиток, коли засоби підприємства не тільки не збільшуються на величину доходу (прибутку), а зменшуються на суму збитку. Це означає, що підприємство не компенсує засоби, затрачені на господарську діяльність, а поступово витрачає ті, що вкладені в підприємство. В кінцевому результаті така тенденція веде до його економічного самознищення. Тому вкрай важливим для підприємства є досягнення позитивного фінансового результату – прибутку.

Порядок обліку і узагальнення інформації про фінансові результати регламентуються Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», 16 «Витрати» та іншими нормативними документами.

Для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати призначений рахунок 79 «Фінансові результати», до якого відкривають субрахунки за результатами від операційної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності.

Рахунок 79 є операційним порівняльним. Порівнюючи доходи (кредит рахунка 79) з витратами (дебет рахунка 79) визначають фінансовий результат – прибуток чи збиток.

Сальдо рахунка 79 (після порівняння доходів і витрат) при його закритті

списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» таким записом: прибуток – дебет рахунка 79, кредит рахунка 44; збиток – дебет рахунка 44, кредит рахунка 79.

Тема 5. Звітність як інформаційна база обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств

1. Поняття звітності підприємства та її види.
2. Порядок складання управлінської звітності для забезпечення інформаційних потреб у досягненні цілей економічної безпеки підприємства.
3. Формування фінансової звітності та її використання для діагностики та зміцнення стану економічної безпеки підприємства.

1. Поняття звітності підприємства та її види

Розвиток міжнародного співробітництва, інтеграція України у світову спільноту, залучення іноземних інвестицій в економіку України, вихід вітчизняних підприємств на міжнародні ринки капіталу зумовили необхідність значних структурних змін та реформування системи бухгалтерського обліку та звітності згідно з міжнародними стандартами.

Міжнародні стандарти фінансової звітності виступають ефективним інструментом підвищення прозорості та зрозумілості економічної інформації, на підставі якої зовнішні користувачі ухвалюють відносно підприємств економічні рішення.

В Україні основні правила та принципи складання та подання бухгалтерської звітності регламентуються безпосередньо Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Звітність – це система узагальнюючих взаємопов'язаних показників, які відображають стан і використання господарських засобів суб'єкта підприємницької діяльності, їх призначення, джерела формування, фінансові результати, напрями використання прибутку тощо.

Метою звітності є визначення загальної вартості майна, вартості оборотних засобів, величини власних і залучених коштів підприємства та ін.

Іншими словами під бухгалтерською звітністю потрібно розуміти систему узагальнення показників про господарську діяльність підприємств та організацій, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку і підпорядкована потребам користувачів.

2. Порядок складання управлінської звітності для забезпечення інформаційних потреб у досягненні цілей економічної безпеки підприємства

Управлінська звітність є кінцевим етапом облікового процесу й відображає комплекс даних про діяльність підприємства в цілому та його структурних підрозділів.

Метою складання та подання внутрішньої управлінської звітності є забезпечення управлінського персоналу всіх рівнів необхідною інформацією для прийняття відповідних рішень. Основу формування звітів за рівнями управління становить принцип контрольованості витрат, який передбачає, що у звіті структурного підрозділу мають відобразитися планові та фактичні величини тільки тих видів витрат, на величину яких керівник центру відповідальності може впливати. Її використання дає можливість керівникам структурних підрозділів вчасно і в повному обсязі одержувати необхідну інформацію про витрати на виробництво продукції та на підставі цього приймати відповідні управлінські рішення щодо запобігання наслідків недоцільності або нераціональності тих чи інших понесених витрат.

На відміну від фінансової звітності, яка розробляється на основі даних фінансового обліку й орієнтується на зовнішніх користувачів, управлінська звітність формується для внутрішніх користувачів – керівників різних рівнів управління підприємством.

По відношенню до управлінської звітності не можуть бути встановлені загальні правила формування та представлення, застосовані єдині звітні форми. Складання управлінської звітності – це внутрішня справа кожної організації.

3. Формування фінансової звітності та її використання для діагностики та зміцнення стану економічної безпеки підприємства

Фінансова звітність складається з балансу (звіту про фінансовий стан) (форма № 1), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) (форма № 2), звіту про рух грошових коштів (форма № 3), звіту про власний капітал (форма № 4), приміток до річної фінансової звітності (форма № 5).

Для суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності національними положеннями (стандартами) встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати, форма і порядок складання яких визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. №39.

Форма і склад статей фінансової звітності визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 і наводяться у додатках 1 і 2 до нього.

Підприємства можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття (крім випадків, якщо така інформація була в попередньому звітному періоді), а також додавати статті із збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, наведених у додатку 3 до Національного П(С)БО 1, у разі якщо стаття відповідає таким критеріям:

- інформація є суттєвою;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

Показники про податок на прибуток, витрати і збитки, вирахування з доходу, вибуття коштів, зменшення складових власного капіталу наводяться в дужках.

До фінансової звітності включаються показники діяльності філій, представництв, відділень та інших відособлених підрозділів підприємства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бруханський Р.Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : монографія / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.
2. Бруханський Р.Ф. Формування системи професійної підготовки бухгалтера-аналітика / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло // Інноваційна економіка. – 2016. – № 5-6 (63). – С. 187–198.
3. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів:, 2012. –386 с.
4. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: [монографія] / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.
5. Грицишен Д.О. Бухгалтерський облік в системі управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств: монографія / Д.О. Грицишен. – Житомир: ЖДТУ, 2015. – 540 с.
6. Жихор О.Б. Економічна безпека: Навчальний посібник. / О. Б. Жихор, Т. М. Куценко. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2013. – 144 с.
7. Зубок М. І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник. / М. І. Зубко та ін. – К. : Знання, 2012 – 226 с.
8. Кириченко О.А., Белоусова І.А., Сідак В.С. та ін. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія. – К.: Дорадодрук, 2010. – 437 с.
9. Кузенко Т. Б. Фінансова безпека підприємства : навч. посібн. / Т. Б.Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов. - Х. : ХНЕУ, 2010. – 300 с.
10. Лабунська С. В., Курган Н. В. Формування обліково–аналітичного забезпечення інноваційного розвитку підприємства: монографія / С. В. Лабунська, Н. В. Курган – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 246 с.

11. Лисенко Н. О., Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки агропромислових підприємств : [монографія]. – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – 257 с.
12. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. / П. І. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
13. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.
14. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств : монографія / Р.Ф. Бруханський, М.К. Пархоμεць, П.Р. Пуцентейло [та ін.]. – Тернопіль : Крок, 2015. – 300 с.
15. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навчальний посібник для ВНЗ. – К.: Видавництво "Правова єдність", 2012. – 544 с.
16. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 356 с.
17. Сусіденко О.В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика [текст], монографія / О.В. Сусіденко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 128 с.
18. Ткачук В.І. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств : монографія / В.І. Ткачук, О.А. Прокопчук, М.І. Яремова. – Житомир : «Видавництво «Волинь», 2013. – 276 с.
19. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посібник [О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та ін.]; за ред. В.С. Сідака. – К.: Дорадо-Друк, 2010.
20. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки:

монографія /В.І. Франчук / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2010. – 440 с.

Додаткова

21. Берляк Г.В. Організація бухгалтерського обліку як засіб забезпечення інвестиційної безпеки підприємства / Г.В. Берляк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – Вип. 3 (30). – С. 26-48.

22. Білик Р. Р. Удосконалення методологічних засад оцінки рівня економічної безпеки підприємства / Р. Р. Білик, Н. В. Філіпчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2011. Випуск 1(41). – С. 164-169.

23. Білошкурська Н. В. Вдосконалення економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств АПК / Н. В. Білошкурська // Ефективна економіка. – 2012. - № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.

24. Вольська В. В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств / В. В. Вольська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 3 (24). – С. 83–88.

25. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання будівельної галузі та житлово-комунального комплексу України: монографія / [Л.В Гнилицька, І.Г. Чалий, Н.І. Гордієнко та ін.] – Х: Фактор, 2012. – 536 с.

26. Кавун С.В. Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідації інформації. Навчальний посібник / С.В. Кавун, А.А. Пилипенко, Д.О. Репко. – Х: Вид. ХНЕУ, 2013. – 264 с.

27. Ковова І. С. Структура обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств водного транспорту // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 18. – С. 48-50.

28. Мірошник В. В. Обліково-аналітичне забезпечення матеріально-технічної та інвестиційної складових економічної безпеки суб'єктів господарювання // БІЗНЕС ІНФОРМ – 2015. – № 8. – С. 175-182.

29. Мішин О. Ю. Сутність поняття «економічна безпека підприємства» / О. Ю. Мішин, С. В. Мішина // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 86-92.

30. Пуцентейло П.Р. Детермінанти аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю підприємства / П.Р. Пуцентейло, О.О. Гуменюк // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія «Економіка і управління». – Вип. 34. – К.: ДЕТУТ, 2015. – С. 402-414.

31. Пятківська К. В. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи на підприємстві / К. В. Пятківська // Управління розвитком. – 2013. - №17. – С. 122-124.

32. Ратушна О. П. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу результатів діяльності / О. П. Ратушна // Облік і фінанси. – 2012. - №1. – С. 72-76.

33. Ромашко О. М. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в системі економічної безпеки підприємства / О. М. Ромашко // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 33. – С. 205-212.

34. Сугак Т. О. Теоретико-методичні аспекти організації бухгалтерського обліку в системі інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства / Т. О. Сугак // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 37. – С. 111-118.

35. Сопко В. В. Організація оцінки і обліку доходів та витрат в системі економічної безпеки підприємства / В. В. Сопко // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Вип. 2. – С. 241-251.

36. Сорока Л. С. Обліково-інформаційна система в управлінні економічною безпекою для різних поведінкових моделей підприємства / Л. С. Сорока // Облік і фінанси. – 2013. - №1. – С. 51-55.

37. Сорока Л. С. Захист облікової інформації в системі економічної безпеки підприємства / Л. С. Сорока // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(3). – С. 315-321.

38. Стадник В.П. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / В. П. Стадник // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 3. – С. 7–9.

39. Стадник В.П. Організаційно-економічні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств / В. П. Стадник // Економіка і фінанси. Дніпропетровськ, 2014. – № 2 (лютий). – С. 81–84.

40. Сусіденко О.В. Аналіз забезпечення фінансової безпеки підприємств / О.В. Сусіденко // Економічні студії. – 2015. – №1. – С.97-99.

41. Труш В. Є., Яценко В. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою промислових підприємств // Вісник Хмельницького національного університету 2011. – № 5, Т. 1. – С. 10-13.

42. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посібник / [Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я., Захаров О.І. та ін.]; за ред. чл.-кор. АПН України, проф. В.С. Сідака. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 217 с.

43. Черкасова С. О. Особливості формування та реалізації механізму управління процесом обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства / С. О. Черкасова // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 4. – С. 72-79.

44. Фещенко О. П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / О. П. Фещенко // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 212-221.

45. Штангрет А. М. Обліково-аналітичне забезпечення процесу гарантування економічної безпеки підприємства / А. М. Штангрет // Наукові записки [Укр. акад. друкарства]. – 2013. – № 2. – С. 58–63.

46. Штангрет А. М. Процес здійснення обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства / А. М.

Штангрет // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Економічні науки. – 2015. - №2. – С. 15-22.

47. Щирба М. Т. Облікова політика в системі економічної безпеки підприємств / М. Т. Щирба, І. М. Щирба // Наукові записки [Української академії друкарства]. – 2013. - №1. – С. 47-59.